

kör kidolgozása a strukturális kommunikáció, a *Keller Plan*, az *Audio-Tutorial* és a *Groupprogram* módszerével. A tanfolyam résztvevőit főként felső-oktatási és továbbképzési intézmények módszertani kutatással, információhordozó-készítéssel, oktatásfejlesztéssel foglalkozó szakemberei, valamint vállalati oktatási központok vezetői, szervezői köréből várják.

D/3. Médiatári ismeretek

A tanfolyam időpontjai: 1983. október 11–14. és 1984. április. 10–13.

Helye: Veszprém, OOK, Schönherz Z. u. 2.

Részvételi díj: 1500 Ft.

E tanfolyam elvégzése különösen hasznos a közművelődési, iskolai és szakkönyvtárakban dolgozók, az audiovizuális dokumentumok kezelésével

foglalkozó könyvtárosok és oktatástechnológusok számára.

Főbb témakörei a következők: audiovizuális ismerethordozók a könyvtárakban, az audiovizuális anyagok kezelésének problémái, az audiovizuális dokumentumok könyvtári szolgáltatásának kérdései, az audiovizuális dokumentumok integrációja.

*

A tanfolyamokkal kapcsolatban részletesebb tájékoztatást lehet kérni az *OOK Oktatásfejlesztési Osztályától* (*Nádasi András* osztályvezető, 1502. Bp. Pf. 260. Telefon: 170-437, vagy *Hidasi Istvánné* 8200 Veszprém, Pf. 543. Telefon: 80-11-351/52 m.)

N. Nagy Katalin

REFERÁTUMOK

A 80-as évek szerzeményezési perspektívája amerikai egyetemi könyvtárak szempontjából

A 80-as évek általános költségvetési problémáinak a könyvtári szerzeményezés kilátásaira gyakorolt hatását vizsgálva, mindenekelőtt azt vagyunk kénytelenek tudomásul venni, hogy a többéves viszonylagos bőség után *a megszorítások időszaka következik*. A megváltozott körülményeket elemző szaksajtó figyelmezteti a könyvtárosokat, hogy az előző évtizedek lelkes idealizmusa elvesztette talaját, s nemcsak a „minden információt mindenkinek” nemes eszméje vált irreálissá, de ma már a meglévő szolgáltatások és gyűjtemények szinten tartása elé is mind fenyegetőbb akadályok emelkednek.

A fojtogató pénzügyi nyomást külső, kérélnyelhetlen gazdasági, társadalmi és demográfiai folyamatok okozzák, amelyeket a könyvtárosok nem befolyásolhatnak, ezért a korlátozásoknak a könyvtáron belüli hatásait kell gondosan tanulmányozniok.

Belső helyzet és tartalékok

A *monográfiák* beszerzése egyre nehezebbé válik, mivel a folyóiratok előfizetése emészti fel a könyvtári költségvetés tetemes részét. Még egy esetleges 10%-os keretemelkedés sem fedezheti a mintegy 20%-os folyó-

irat áremelkedést, s így még a régebbi címek lemondása árán sem tudjuk kielégíteni az egyetemi tantestület új kutatási területek új szaklapjai iránti jogos érdeklődését.

Enyhíthet a beszerzési gondjainkon, ha jó kapcsolatot építünk ki a könyvkereskedőkkel. A könyvkereskedők egy része ugyanis nemcsak a könyvvel foglalkozik, de át is vállal olyan szolgáltatásokat, amelyekre gyarapítási részlegünk nincs felkészülve. Fennáll az a lehetőség is, hogy a nagy példányszámú vásárlás esetén jelentős engedményben részesülő könyvkereskedő a kiadótól kapott engedmény egy részét átengedi a könyvtárnak. Érdemes tehát átgondolt, világos rendelési rendszert kidolgoznunk, mert csak így lesz alkalmunk a könyvkereskedők ajánlatait javunkra kamatoztatni.

Legyen akár kiadókról, akár könyvkereskedőkről szó, nem szabad figyelmen kívül hagynunk a szállítási, kezelési és egyéb járulékos költségeket, s meg kell találnunk a módszereket, amelyekkel ezek a költségvetésünket terhelő rezsiköltségek csökkenthetők. Felül kell vizsgálnunk a kötetési ráfordításainkat is; jelentős összegek takaríthatók meg, ha pl. lemondunk egyes, nem kutatásra orientált dokumentumok hosszabb ideig való állományban tartásáról és bekötetéséről.

Komolyabban kell foglalkozni a dokumentumok mikrofilm formátumban való előfizetésével, ami egyben a tárolás helyproblémáit is megoldhatja.

Az eddiginél nagyobb figyelmet kell fordítani arra a komoly tartalomra, amelyet a könyvtárközi kölcsönzés és együttműködés jelent az állománygyarapításnál.

A brit kiadók általában hosszabb ideig tartják nyomás alatt könyveiket, mint az USA-belié; következésképp komoly hasznunkra van a *British Books in Print* mikrofilmlapos kiadványának rendszeres áttanulmányozása. Ehhez viszont élő kapcsolatot kell létesíteni a brit könyvkereskedőkkel – természetesen számolva a telex-, ill. telefonköltségekkel is –, a hangsúly a bonyolítás gyorsaságán van, mert csak így kerülhetjük el a számlázásnál a valutaárfolyam ingadozása okozta zavarokat.

További rejtett tartalékként vehetjük számba a kis nyomdákat, amelyek gyakran adnak ki az egyetemi tantervhez kapcsolódó érdekes anyagokat. Kétségtelen, hogy ezeknek a nyomdaüzemeknek és kiadványaiknak felderítése bizonyos utánjárást tételez fel, s a velük való kapcsolat felvételénél a szokásostól eltérő körülményeket is figyelembe kell vennünk. A kis alaptőkével rendelkező nyomdák szezon jellegű munkáikhoz előre-fizetést igényelnek a rendelőtől, s általában nincsenek tisztában olyan fogalmakkal, mint pl. a CIP, ISBN, BIP, PTLA, egyszóval nem alkalmazkodnak a könyvtárvilág szabványosítási követelményeire. Nagy haszonnal forgathatjuk a rendszeresen megjelenő *Small Press Review*, ill. az *Alternatives in Print* című szemlék lapjait, ugyanis az abban szereplő kis nyomdaktól lényegesen előnyösebben rendelhetünk mint a nagy kiadóktól.

Összehangolt akciók

Miután magunk között felmértük az elkerülhetetlen anyagi korlátozások könyvtárra gyakorolt kihatásait, rátérünk a következő, s nem kisebb kérdésre: *hogyan közöljük az új realitásokat a felhasználókkal?* Nem egyszerű feladat ez, még ha köztudomású is, hogy az egyetem területén nemcsak a könyvtár küzd pénzügyi problémákkal. Az új helyzet jobb megértését a következő négy akcióval közelíthetjük meg: fennhatóság, támogatás, ismeret, ellenőrzés.

Fennhatóság alatt az értendő, hogy a könyvtár főhatóságával, az egyetemmel együtt rögzítse a realitásokhoz igazodó állománygyarapítási határokat, s határozza meg a könyvtár egyetemen belüli célját. Ilyen dokumentált állásfoglalással felfegyverkezve lesz képes a könyvtár a rendelkezésére bocsátott keretet a súlyponti feladatokra összpontosítani.

Támogatás alatt a könyvtári ügyeket irányító tanszéki bizottságok tagjaitól igényelt erkölcsi támogatás értendő. Tekintettel arra, hogy elsősorban éppen ők érdekeltek a könyvtári ügyekben, megoldásokat célzó javaslatainkat

velük kell egyeztetni és egyetértő támogatásukkal megvalósítani.

Ismeret alatt a könyvtáros felkészültségét kell értenünk. A korábbi évekkel szemben csak az erősen megszürt dokumentumokat szabad beszerezni. Ily módon nemcsak pénz- és helymegtakarítást érhetünk el, de a kutató idejét is megkíméljük. E feladatot a könyvtáros csak akkor lesz képes jól megoldani, ha tisztában van a felhasználó rövid- és hosszútávú kutatási témáival. Ezt nevezték el a modern könyvtári terminológiában Könyvtári Állományfejlesztési Politika Előírásnak (Library Collection Development Policy Statement), más fogalmazás szerint a tanszékekkel kötött, realitásokon nyugvó megegyezésnek. Az ilyen egyezés kölcsönös előnyökkel jár, már csak azért is, mert az együttműködés során egyfelől az állománygyarapító könyvtáros közelebből megismerkedhet a fakultási igényekkel, másfelől pedig a fakultás is jobban megértheti és felhasználhatja a gyarapítási részleg lehetőségeit. A tanszékiek akkor hajlandók szívesen kidolgozni a gyarapítási előírást, és tanácskozni a kutatási témáikról, ha ugyanakkor a könyvtárosok magukra vállalják – most már a kutató konkrét szakirodalmi igényének ismeretében – a válogatás napi rutinmunkájának terhét. Ahol pedig ilyen munkamegosztást sikerül megvalósítani, ott minimálisra csökken, vagy megszűnik a kártyák áradata, a kutatók katalógusokkal, bibliográfiákkal, dokumentumismertetésekkel stb. bombázása, megteremtődnek a hatékony kutatómunka alapfeltételei, miközben megnő a könyvtár iránti bizalom is.

Ellenőrzés alatt a könyvtári keretösszeg elosztási elveinek rögzítését és következetes betartásának figyelemmel kísérését értjük. A csökkenő költségvetést észserű és méltányos módon a tanszék és a könyvtárosok osztják szét. Együttesen kell kidolgozniok azt a jelző-figyelmeztető rendszert, amely a kutatási témák súlyát, az egyes kutatásokban részt vevők számát és egyéb helyi szempontokat mérlegelve állapítja meg az elosztási arányokat. A rendszer következetes alkalmazása révén állandóan tudomást szerezhetünk arról, hogy pl. ki mivel foglalkozik, mely témák vannak elmaradva, hol van fogytán a pénz, hol s milyen segítséget indokolt nyújtaniunk stb., egyszóval a részmunkák úgy irányíthatók, hogy a kitűzött céljaink teljesíthetők legyenek.

/HITCHCOCK-MORT: K. A.: Fiscal problems of the eighties: An acquisitions perspective. = Library Acquisitions: Practice and Theory, 6. köt. 1. sz. 1982. p. 5–12./

(Zoltán Imre)